

KARADENİZ BÖLGESİNDE ORMAN KÖYLÜSÜNÜN ORMANCILIK SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mustafa F. TÜMERDİRİM¹, Hikmet KARADUMAN²

¹Genel Başkan Danışmanı, OR-KOOP Merkez Birliği, Turan Güneş Bulvarı, 676. Sokak, No: 6 06550/Çankaya-Ankara, danisman@orkoop.org.tr

²Üretim ve Pazarlama Uzmanı, OR-KOOP Merkez Birliği, Turan Güneş Bulvarı, 676. Sokak, No: 6 06550/Çankaya-Ankara, uretim@orkoop.org.tr

ÖZET

Karadeniz Bölgemiz sahip olduğu orman varlığı ve doğal kaynakları bakımından ülkemizin başta gelen bölgelerinden biridir. Ülkemizin toplam orman varlığının %24'ü bu bölgemizde bulunmaktadır. Bölgede mevcut 8.530 köyün %88'ini oluşturan 7507 köy orman köyüdür. Bu sayı ülkemizdeki toplam 20.430 orman köyünün %36,7'sini oluşturmaktadır. Bu köylerin % 54.7'si 31 madde kapsamında, % 33.7'si 32 madde kapsamında bulunmaktadır.

OR-KOOP Merkez Birliğine bağlı 27 bölge birliğinin %37'si olan 10 bölge birliği, bağlı 1.519 orman kooperatifinin % 51,7'si olan 785 birim kooperatif ve birim kooperatiflere ortak olan 181.132 orman köylüsünün % 40,5 olan 73.444 ortak bölgede yer almaktadır.

Bölgenin yoğun bir orman alanı olması ve sahip olduğu iklim şartları ile coğrafi koşullar ormancılığın yöre ekonomisi içindeki önemini artırmaktadır. Yöredeki orman köylüsünün en önemli geçim kaynağını ormanlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda ormancılık konusunda alınan kararlar ve yapılan uygulamalar, ekonomik ve teknik gelişmeler orman köylülerini ve orman köylüsünün tek örgütü olan ormancılık kooperatiflerini de etkilemektedir.

Tebliğimizde, Ormancılık ile ilgili Karadeniz Bölgemizde başta yer alan ormancılık sorunları ve bunlardan orman köylüsünü ve kooperatiflerini doğrudan ilgilendiren sorunlar ve çözüm yollarıyla ilgili konularda; gerçekleştirilen toplantılardan elde edilen veriler ve görüşler, konu ile ilgili mevcut araştırmalar, OR-KOOP tarafından bölgede gerçekleştirilen proje uygulamaları verileri, birim kooperatiflerimiz ile bölge birliklerimizin yöneticileri ve kooperatiflerimizin ortakları ile yapılacak yüz yüze görüşmeler sonucu elde edilen görüşler değerlendirilecek ve çözüm yolları ele alınacaktır.

ABSTRACT

Black Sea region is a leading part of our country in terms of forestry richness and natural resources. 24 Percent of total forest amount of our country is located in this region. 7.507 of existing 8.350 villages in the region which also represents the 88 percent of total villages are forest villages. 54.7 percent of these villages are subject to the Article 31 while other 33.7 percent are subject to the Article 32.

10 regional union representing the 37 percent of total of 27 regional unions as well as 785 local cooperatives representing the 51,7 percent of total of 1.519 forestry cooperatives and 73.444 partners representing the 40.5 percent of total of 181.132 forestry villagers affiliated to the OR-KOOP Central Union are present in this region.

Due to massive forestry land and climate as well as geographical conditions of the region, forestry holds a great importance in the local economy. Forests are the most important way of making living of the forestry villagers of the region. Within this framework, decisions and implementations regarding the forestry as well as economic and technical developments influenced forestry villagers and forestry cooperatives which is the only organization of forestry villagers.

Forestry and forestry issues mainly observed in the Black Sea Region and problems directly related to the forestry villagers and their cooperatives; as well as data and views obtained during meetings, data obtained during the project implementations carried out in the region by OR-KOOP, evaluations and views obtained during the face-to-face interviews with the local cooperatives, regional union management and cooperative partners and solution proposals are included in our declaration.

GİRİŞ

Karadeniz Bölgemiz sahip olduğu orman varlığı ve doğal kaynakları bakımından ülkemizin başta gelen bölgelerinden biridir. Ülkemizin toplam orman varlığının %24'ü bu bölgemizde bulunmaktadır. Bölgede mevcut 8.530 köyün %88'ini oluşturan 7507 köy orman köyüdür. Bu sayı ülkemizdeki toplam 20.430 orman köyünün %36,7'sini oluşturmaktadır. Bu köylerin % 54.7'si 31 madde kapsamında, % 33.7'si 32 madde kapsamında bulunmaktadır.

OR-KOOP Merkez Birliğine bağlı 27 bölge birliğinin %37'si olan 10 bölge birliği, bağlı 1.519 orman kooperatifinin % 51,7'si olan 785 birim kooperatif ve birim kooperatiflere ortak olan 181.132 orman köylüsünün % 40,5 olan 73.444 ortak bölgede yer almaktadır.

Bölgenin yoğun bir orman alanı olması ve sahip olduğu iklim şartları ile coğrafi koşullar ormancılığın yöre ekonomisi içindeki önemini artırmaktadır. Yöredeki orman köylüsünün en önemli geçim kaynağını ormanlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda ormancılık konusunda alınan kararlar ve yapılan uygulamalar, ekonomik ve teknik gelişmeler orman köylülerini ve orman köylüsünün tek örgütü olan ormancılık kooperatiflerini de etkilemektedir.

YÖNTEM

Tebliğimizde, Ormancılık ile ilgili Karadeniz Bölgemizde başta yer alan ormancılık sorunları ve bunlardan orman köylüsünü ve kooperatiflerini doğrudan ilgilendiren sorunlar ve çözüm yollarıyla ilgili konularda; gerçekleştirilen toplantılardan elde edilen veriler ve görüşler, konu ile ilgili mevcut araştırmalar, OR-KOOP tarafından bölgede gerçekleştirilen proje uygulamaları verileri, birim kooperatiflerimiz ile bölge birliklerimizin yöneticileri ve kooperatiflerimizin ortakları ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu elde edilen görüşler değerlendirilmiş ve çözüm yolları belirlenmiştir

BULGULAR

KARADENİZ BÖLGESİNDE, ORMAN KÖYLÜLERİNİN VE KURULU KOOPERATİF VE BİRLİKLERİNİN ORMANCILIK UYGULAMALARINDAN KAYNAKLANAN SORUNLARI

Karadeniz Bölgemiz sınırları içinde kalan; Amasya, Artvin, Bolu, Giresun, Kastamonu, Trabzon, Zonguldak ve Sinop Orman Bölge Müdürlüklerinin çalışma alanı içerisinde kalan orman köylüleri, kooperatif ve Birlik yöneticileriyle yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, Çevre ve Orman Bakanlığı birimlerinin ormancılık uygulamaları sonucunda, verdikleri öncelik sırasına göre altta belirtilen sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir.

- 1- Orman Genel Müdürlüğünün orman kadastrosu uygulamasından kaynaklanan sorunlar,
- 2- Orman Genel Müdürlüğünün son yıllarda orman ürünleri üretiminde geleneksel metotla üretim yerine Dikili Ağaç Satış Yöntemi uygulamasının giderek artırılmasından kaynaklanan sorunlar,

- 3- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün korunan alanlar uygulamasından kaynaklanan sorunlar,
- 4- Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğünün yeterli kredi sağlayamamasından kaynaklanan sorunlar olarak belirlenmiştir.

1. Orman Genel Müdürlüğünün Orman Kadastro Uygulamasından Kaynaklanan Sorunlar:

"Türkiye'de ormanların kadastrounun yapılmasına **1937** tarihli **3116** sayılı **Orman Kanunu** ile başlanmıştır.1937 yılında 2 komisyonla başlatılan çalışmalar 1950'lerde 25 komisyona çıkartılmıştır. 1956 yılında **6831 sayılı Orman Kanunu**'nun yürürlüğe girmesine kadar geçen 19 yıllık süre içerisinde **3 837 702** ha orman alanının kadastro *puslalı kat'î mesafe yöntemi*ne göre yapılmıştır (OGM, 2006). 1965 yılından sonra hava fotoğrafları bulunan yerlerde *fotoğrafik yöntem* uygulanarak çalışmalar hızlandırılmıştır.

6831 sayılı kanunda zaman içerisinde yapılan değişikliklerle yürütülen orman kadastro çalışmalarında komisyon sayıları artırılarak devam etmiştir. 2007 yılında, 27 Orman Bölge Müdürlüğü'nden 24'ünde toplam 151 komisyon faaliyet göstermektedir. Bu arada 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte TKGM ile OGM birlikte çalışmalara yönelmiş bulunmaktadır." (C. Bıyık, 2007)

Son yıllarda kadastro özel sektöre ihale ile yaptırılması başlatılmıştır. Böylece çalışmaların bir an önce tamamlanması hedeflenmiştir. Özel sektörün devreye sokulduğu yerlerden birisi de Doğu Karadeniz bölgesidir. Bölgede çalışmaları zorlaştıran birçok faktör içerisinde en başta gelen orman – mülkiyet anlaşmazlıklarından doğan davalar sebebiyle ortaya çıkan gecikmeler, bazan da çalışmaların durdurulması olduğu görülmüştür. Konu ile ilgili olarak Trabzon ve Rize illerinde kadastro yararları konusunda halkın aydınlatılması amacıyla yapılan panel ve forumlarda vatandaşları bu konuda çok muzdarip oldukları görülmüştür. **Yıllardır kendi arazisini bilerek koruduğu, vergisini ödediği ağaçların yeriyle birlikte kadastro ile alındığını gören parsel sahipleri, bunları kurtarmak için mahkemelerde uğraşmakta ve çoğunlukla da davaları kaybetmektedirler. Bunu gören bazı malikler de istemeyerek de olsa ağaçlara zarar verebilmektedirler.**

Türkiye kadastro yapılırken de orman köyleri yine en sona bırakılmıştır. Son yıllarda kadastro çalışmaları yapılan bu köylerde çalışmaların aksamasının başlıca sebebi, mevzuat gereği bu arazilerin çoğunlukla Hazine adına tespit ve tescil edilmesinden doğan huzursuzluklar ile arazi ölçmelerinde karşılaşılan güçlüklerdir. Bu iki temel sebepten dolayı kadastro teşkilatları ormanla ilişkili çalışma alanlarına temkinli yaklaşmışlardır. Bu yaklaşımda ayrıca, topoğrafik yapı, iklim ve bitki örtüsü durumuna bağlı olarak; ölçme ve rasatlar için görüş imkânı, çalışma alanlarına ulaşım ve arazide dolaşım şartlarının da etkisi olmuştur. Bu yüzden çoğu merkezlerden uzak orman köylerinde kadastro gecikmiştir. Karadeniz Bölgesi bu gecikmeden en çok etkilenen bölge olmuştur. Özellikle **Doğu Karadeniz** bölgesinde topoğrafya, iklim ve bitki örtüsü dolayısıyla zaten çok zor yürütülen çalışmalar, orman davalarının çokluğuyla da aksamış ve ihale yoluyla yapılan **"hızlandırılmış kadastro"** da bu hizmetin kısa zamanda tamamlanmasını sağlayamamıştır. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen hem arazi sahipleri hem de Devlet için, gelecekte daha büyük ve karmaşık problemlerin yaşanmaması için kadastro çalışmalarının tamamlanması gereklidir. Bu sayede ormanların yerlerinin de kime ait olduğu belirleneceğinden, orman ağaçlarına zarar veren bu çekişmeler ortadan

kaldırılarak, ülkemiz için çok büyük önem arzeden ormanlar da korunup geliştirilecektir. (C. Bıyık, 2007)

Orman kadastro çalışmalarının yürütülmesinde engel olarak görülen, orman ağaçlarından-kızılağaç ve kestane ağaçlarının- orman ağacı kapsamından çıkarılması Bakanlıkça bir yol olarak görülmüştür.

2003 yılında 4999 sayılı Yasa ile bu bentte değişiklik yapılarak kızılağaç ve kestanelikler de orman kapsamından çıkarılmaya çalışılmışsa da bu değişiklikler Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak: Ormanlık faaliyetlerinin sınırları belli ormanlık alanlarda yapılması esastır. Orman Genel Müdürlüğüne, 2014 yılı sonuna kadar bütün ormanların sınırlandırma ve kadastro işlemlerinin bitirilmesi, kesinleştirilmesi ve ormanların tapuya tescil işlemleri tamamlanması öngörülmüş bulunmaktadır.

Orman Genel Müdürlüğü'nün amacı plan dönemi sonunda ülkemiz ormanları için kadastro problemini tamamen ortadan kaldırmaktır. Kadastronun bitirilmesi ormanlıkta yaşanan pek çok sorunu da ortadan kaldıracaktır.

Orman kadastrosu; ormanların sınırlarını belirlemek, daha önceleri yapılmış olan orman tahdit veya kadastro işlemlerinin çıkan yeni yasalara göre arz üzerine uygulanmasına yönelik olarak yapılan aplikasyon işleri, Orman Kanununun 2 nci madde uygulamaları ile sınırları kesinleşen yerlerin tapuya tescil ettirilmesi işlerini kapsamaktadır. Yeni orman kadastrosu yapılan ve aplikasyonu tamamlanan yerlerin, gerek Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün tescil mevzuatından kaynaklanan ve gerekse orman sınırları içerisindeki tapulu taşınmazlardan kaynaklanan sorunların giderilerek tapuya tescil edilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda Orman Genel Müdürlüğüne 2010-2014 yılları arasında;

1. Orman kadastronunun TKGM ile beraber 5 yıllık bir plan dâhilinde tamamlanması,
2. Değişik safhalarda bulunan ve ilan edilmeyen kadastro dosyalarının ikmal edilmesi,
3. Tescil edilmeyen dosyaların tescil edilmesi,
4. Güncel teknolojiler kullanılarak, orman kadastro çalışmaları yapılmış alanlardan her yıl 1.000 köyde tapuya tescil işlemlerinin tamamlanmasının,

öngörüldüğü anlaşılmıştır.

Genel Müdürlük yetkililerinden, çalışmaların ivme kazanmış olduğu ve uygulamaya hızla devam edildiği bilgisi alınmıştır.

Ancak, Karadeniz illerindeki köylüler, Kooperatif ve Bölge Birliği yetkililerinden alınan bilgilere göre:

1. İdarenin son yıllarda köylünün taleplerine karşı daha ılımlı yaklaştığı,
2. Kadastro çalışmalarının hızlanmasına paralel olarak yukarıda ayrıntıları verilen sorunların da hızla büyüdüğü,
3. Günümüzde geçerliliği kalmamış olan eski yıllara ait tapulara sahip, yıllardır bu ormanlık alanı kendi arazisi bilerek koruyan parsel sahiplerinden bazılarının, orman kadastronunun yapılması sonucunda, bu alanların üzerindeki ağaçlarla birlikte ormanlık alan olarak tespit ve ilan edilmesi sonucu buna itiraz eden kişilerin mahkemelere başvurdukları,
4. Eski yıllarda orman idaresinin taraf olarak katılmadığı, Tapu ve Kadastro ekiplerince yapılmış olan arazi kadastrosu sonrasında, orman kadastronunun yapılması sonucunda, bu alanların üzerindeki ağaçlarla birlikte ormanlık alan olarak tespit ve ilan edilmesi sonucu, buna itiraz eden bazı parsel sahiplerinin mahkemelere başvurdukları,

5. Orman kadastro işlemleri sonrasında hatalı aplikasyon sonucu, 100-150 yıldan bu yana tarım alanı olarak kullanılan bazı arazilerin ormana bırakılması nedeniyle itiraz eden arazi sahiplerince itiraz sonucu yetkili kadastro komisyonunca yapılan hatanın tutanağa bağlanmasına karşın işlemin hala düzeltilemediği,
6. Köyler ve ilçeler arasında sınır çatışmalarının yaşandığı, İzlenimleri alınmıştır.

Orman kadastrasının tamamlanması konusunda bütün kesimlerin görüş birliği içinde olduğu bir gerçektir. Ancak böylesine duyarlı bir konuda gerekli titizliğin gösterilmesi gereği de ortadadır.

2. Son Yıllarda Orman Ürünleri Üretiminde Geleneksel Metotla Üretim Yerine Dikili Ağaç Satış Yöntemi Uygulamasının Giderek Artırılmasından Kaynaklanan Sorunlar:

Orman Genel Müdürlüğü, orman ürünleri üretiminde geleneksel olarak uygulanan üretim modelinin yanında, 1998 yılında başlatılan, ancak son 3 yılda, taşraya yapılan baskılarla giderek artırılan bir şekilde ağaçların dikili satış yöntemiyle satışını yaygınlaştırma politikasını uygulamaktadır.

Orman Genel Müdürlüğü bu uygulamaya gerekçe olarak; hali hazırda uygulanan üretim modelinin üretim ile satış arasındaki sürenin uzun olması; orman ürünlerinde çatlama, mantarlaşma, bozulma gibi nedenlerle kalite düşüklüğüne neden olması, rampadan satış depolarına taşıma, istif-tasnif işlemlerinin zaman ve parasal kayıplara sebep olması, verimli ve ekonomik çalışmada istenilen seviyeye ulaşmayı engellemekte olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer taraftan orman ürünlerinin alıcının isteklerine göre üretilmesinde, piyasanın istediği taze ürünün zamanında tedarik edilmesinde ve talebe göre üretim miktarının dengelenmesinde mevcut üretim modeli yetersiz kalmakta olduğunu gerekçe olarak sunmaktadır.

Orman Genel Müdürlüğünün Orman Bölge Müdürlüklerine sözlü talimatlarıyla artırılması talimatı vermesi sonucunda, Karadeniz Bölgesinde yer alan Trabzon Orman Bölge Müdürlüğünde yapılan üretimin % 55,28 i, Giresun'da % 41,65 i, Artvin'de % 24,20 si dikili ağaç satış yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Karadeniz bölgesinde, Dikili Satış uygulamasının tüm ülke genelinden daha büyük bir oranda uygulanması yöredeki çalışma düzenini bozacak noktalara ulaşmak eğilimindedir.

Karadeniz illerindeki köylüler, Kooperatif ve Bölge Birliği yetkililerinden alınan bilgilere göre; Köylülerin, Kooperatiflerin, Bölge Birlikleri ve OR-KOOP Merkez Birliğinin özünde Dikili Satışa karşı olmadığını, ancak var olan mevzuatın bugünkü hali nedeniyle ortaya çıkan duruma itirazlarının olduğunu, bazı Bölge Müdürlüklerinde, orman ürünleri üretimi uygulamasının büyük kısmının Dikili Satış yöntemiyle gerçekleştirilmesi sonucu orman köylüsünün gelirinde büyük düşmeye sebep olduğunu, Orman Genel Müdürlüğünün Dikili Satış Programını tek başına ve tamimin uygulamadaki eksiklik ve aksaklıklarını işbirliği içinde çalışarak gidererek yeni bir yasal zemine oturtmadan dikili satış uygulamasının artırılmasını doğru bulmadıklarını, şu andaki Dikili Satış Uygulamasının esas olarak yasal dayanaktan yoksun olduğunu, 30. maddenin zorlama yorumuna dayandırıldığını, Dikili Satış uygulamasında başlangıçta tüccarların büyük bir hevesle yaklaştıklarını ancak sonrasında "ne olacağı belirsiz iş" tanımlamasıyla sevimsiz bakmaya başladıklarını ön plana çıkartmaktadırlar.

Esas olarak; Dikili satış için Köylülerin, Kooperatiflerin, Bölge Birlikleri ve OR-KOOP Merkez Birliğinin beklentilerinin:

- -Dikili Satış uygulamasının yeni düzenleme yapılması koşuluyla gerekli olduğu konusunda OGM ile hemfikir oldukları,
- Dikili Satış Mevzuatının yeniden düzenlenmesinde, nerelerde mutabık olduğumuz ve nerelerde farklı düşündüğümüzün öncelikle belirlenerek hemen çalışmaya başlanılmasının gerektiği,
- 26. madde, 30. madde, 34. madde, 40. madde ve ilgili maddelerin yeniden düzenlenmesi için taslak hazırlama amacıyla birlikte çalışmaya hemen başlanılmasını uygun buldukları,
- 34. madde içinde Geleneksel üretim ve Dikili Satış esaslarının ayrı ayrı iki bölüm halinde yer alabileceğini,
- Dikili uygulamasında ortaya çıkabilecek iş kaybını telafi eden bir anlayışın esas alınmasının gerektiğini belirtmişlerdir.

Tüm bu olumsuzlukların giderilmesi, üretim ve pazarlama faaliyetlerinin piyasa isteklerine uygun olarak gerçekleştirilmesinin sağlanması için ormanlardan çıkarılacak ağaçların dikili olarak satılması ve dikili satışın yaygınlaştırılması ancak böylesi bir çözüm ve uyum sonrası mümkün olabileceği anlaşılmış bulunmaktadır.

Çizelge:1 Türkiye Geneli Dikili Ağaç Satış Uygulaması (1.000 M3/ST-BİN TL.)

YILLAR	KGH (M3)	DİKİLİ SATIŞ		KGH (%)
		MİKTAR (M3)	TUTAR TL)	
1998	8.333	117	1.186	1,4
2000	8.880	222	3.613	2,5
2002	9.521	294	10.287	3,1
2004	9.984	313	20.218	3,0
2005	10,060	524	35.656	5,0
2006	11,812	758	54,779	6,4
2007	12,573	1.003	72,267	8,0
2008	14,916	1.681	110,781	11,2
2009	14,500	2,180	120,681	15,0

Kaynak: <http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/isletmepazarlama/Dokumanlar/brifing.ppt>

Çizelge: 2. Karadeniz Bölgesinde 2007-2008-2009 Yılları Dikili Ağaç Satış Uygulaması (1.000 M3/ST-BİN TL.)

BÖLGE	KGH (M3)												
	PRG.	GERÇEKLEŞME			2007			2008			2009		
		2007	2008	2009	MİKTAR (M3)	TUTAR (TL)	KGH (%)	MİKTAR (M3)	TUTAR (TL)	KGH (%)	MİKTAR (M3)	TUTAR (TL)	KGH (%)
AMASYA	1.000	715	846	1.086	17	2.024	2,38	26	2.351	3,07	39	2.808	3,59
ARTVİN	160	164	161	166	23	1.668	14,02	26	1.794	16,15	40	2.424	24,10
BOLU	1.000	844	1.069	1.076	8	568	0,95	39	3.144	3,65	78	4.445	7,25
GİRESUN	300	302	339	336	35	2.015	11,59	85	5.519	25,07	140	7.488	41,67
KASTAMONU	1.420	1097	1.348	1.411	18	1.550	1,64	19	1528	1,41	20	988	1,42
TRABZON	120	140	132	131	54	3.605	38,57	54	2.969	40,91	73	3.548	55,73
ZONGULDAK	930	885	1.052	1.093	2	182	0,23	7	483	0,67	3	221	0,27
SİNOP	500	444	548	567	5	313	1,13	4	304	0,73	9	710	1,59
TOPLAM	5.430	4.591	5.495	5.866	162	11.925	3,53	260	18.092	4,73	402	22.632	6,85

Kaynak. http://www2.ogm.gov.tr/ip1/bil_urt_grc.htm
<http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/isletmepazarlama/Dokumanlar/brifing.ppt>

3. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün Korunan Alanlar Uygulamasından Kaynaklanan Sorunlar:

Ülkemizde 1958 yılından günümüze kadar ilan edilmiş olan Koruma statüsündeki alanlar aşağıda yer almaktadır. (Çevre ve Orman Bakanlığı Ormanlık İstatistikleri-2007, Sayfa:52)

Türkiye genelinde; 878.801 Ha büyüklüğündeki 39 milli park, 76.180 Ha büyüklüğündeki 22 adet Tabiat parkı, 63.008 Ha büyüklüğündeki 32 adet Tabiatı Koruma Alanı, 5.286 Ha büyüklüğündeki 105 adet Tabiat anıtı toplamı olarak bu statülerde 1.023.275 Ha alanı kapsayan 198 adet korunan alan bulunmasına karşın, Karadeniz Bölgesinde; 117.211 Ha büyüklüğündeki 7 Milli Park, 9.552,9 Ha büyüklüğündeki 6 adet Tabiat parkı, 6.510,5Ha büyüklüğündeki 13 adet Tabiatı Koruma Alanı, 3.060 Ha büyüklüğündeki 23 adet Tabiat anıtı toplamı olarak bu statülerde 30.844.4 Ha alanı kapsayan 49 adet korunan alan bulunmaktadır.

(http://web.cevreorman.gov.tr/DKMP/AnaSayfa/dogaKorumaHaber/10-02-13/Milli_Parklar.aspx?sflang=tr)

Karadeniz illerindeki köylüler, Kooperatif ve Bölge Birliği yetkililerinden alınan bilgilere göre:

- 1- Milli Parklar ve diğer korunan alanlar genelde orman köylülerinin doğal kaynaklardan faydalanmalarına kısıtlar getirilmekte,
- 2- Buna karşılık bu sahalarda oluşan gelir getirici faaliyetlerden çoğunlukla dışarıdan gelenler tarafından yararlanılmakta, yerel köylülerin bu faaliyetlere katılımları ve gelir sağlamaları çok mütevazı ve yetersiz düzeyde kalmaktadır.
- 3- Avcılık faaliyetlerinden elde edilen gelirlerde(köy payı, kılavuzluk hizmetleri gelirleri vb.) son yıllarda artış görülmekle beraber potansiyel değerler çok altındadır.

OR-KOOP Merkez Birliğimizce 2002 yılında düzenlenen "1. Ulusal Ormanlık Kooperatifleri Sempozyumu"nda orman ürünleri üretim işleri dışında kalan tüm ormanlık çalışmalarına yönlendirilmesi ve etkinliklerinin artırılması benimsenmiş bulunmaktadır.

Korunan alanlarda veya DKMP nin ormanlarda uygulamaya koymak istediği diğer alan çalışmalarında yöre köylülerinin içinde yer almadığı bir çalışmanın başarı şansı yoktur. Köylüleri çalışmalara katmak için de bir örgüte ihtiyaç vardır. Orman köylerinde kooperatiflerden başka bir köylü örgütü bulunmamaktadır.

DKMP Genel Müdürlüğünün çalışma alanı içindeki köylerde kurulu bir kooperatifin bulunmaması halinde, Bölge Birliklerimiz veya Merkez Birliğimiz, bu köyde veya köy gruplarında kooperatif kurulması ve amaç doğrultusunda yönlendirilmesi, bilinçlendirilmesi, geliştirilmesi için her türlü destek çalışmasının yapılmasını görevimiz olarak kabul etmekteyiz.

4. Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğünün Yeterli Kredi Sağlayamamasından Kaynaklanan Sorunlar:

Orman köylüsünün ana sorunu geçim sıkıntısıdır. Ayrıca Karadeniz bölgesinde yer alan orman köylülerinin öne çıkan ek sorunlarını, üretim için yeterli ve uygun şartlarda arazi, alternatif işyeri, gelişmiş bir ekonomik altyapı bulamaması olarak tanımlayabiliriz.

ORKÖY Planlama çalışmalarında geline son nokta itibariyle 1974-2008 yılları arasında 1.684.847 ünite sosyal amaçlı, 1 248.909 ünite ekonomik amaçlı kredi önerisi yapılmış olup 2008 yılı sonunda bunlardan sadece %11,3'ü gerçekleşmiştir.

Orman köylülerine ferdi kredi olarak; 2006 yılında Türkiye genelinde 44.791.279, 2007 yılında 37.350.000 ve 2008 yılında da 40.650.000TL olmasına karşılık, 2006 yılında

Karadeniz bölgesindeki 15 ilde orman köylülerine 10.743.817, 2007 yılında 7.700.000 ve 2008 yılında da 8.400.000 TL ödenek tahsis edilmiştir.

Orman köylerinde kurulu kooperatiflere; 2006 yılında Türkiye genelinde 10 kooperatif için 907.981, 2007 yılında 13 kooperatif için 1.297.152 ve 2008 yılında da 3 kooperatif için 421.429 TL kredi verilmesine karşılık, 2006 yılında Türkiye genelinde 3 kooperatif için 293.150, 2007 yılında 5 kooperatif için 964.605 ve 2008 yılında da 1 kooperatif için 192.503 TL kredi verilmiştir.

Yukarıda bilgilerin incelenmesi ve Türkiye geneliyle kıyaslanması sonucu, ormanların yoğun olarak bulunduğu, orman-köy sorunlarının daha çok yaşanması beklenen, Karadeniz bölgesindeki illere orantısız olarak daha fazla yardım yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ORKÖY Genel Müdürlüğüne yapılan yardımın yetersizliği daha çok kredi kaynaklarının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Karadeniz illerindeki köylüler, Kooperatif ve Bölge Birliği yetkililerinden alınan bilgilere göre:

ORKÖY Genel Müdürlüğü uygulamalarında, orman köylüsü ve kooperatifleri açısından geliştirme gereği duyulan konular şöyle özetlenebilir:

1- ORKÖY Genel Müdürlüğünün orman köylülerine mali destek sağlanması için yeterli mali kaynağının olmaması,

2- ORKÖY Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatının, il düzeyinde teşkilatlandığı tarihten bu yana Merkezde ve Taşrada mevcut personelin performansı ve sayısının yeterli olmaması,

3- ORKÖY Genel Müdürlüğünün, planlama çalışmalarının daha çağdaş yöntemlerle geliştirilememesi,

4- ORKÖY Genel Müdürlüğüne son yıllarda kooperatiflere yapılan desteğin giderek kısıtlanması,

5- ORKÖY Genel Müdürlüğüne son yıllarda ferdi kredi olarak yapılan ekonomik amaçlı desteklemenin giderek azalması,

Belli başlı ana sorunlar olarak değerlendirilmektedir.

DEĞERLENDİRME

1. Orman Genel Müdürlüğünün Orman Kadastro Uygulamasından Kaynaklanan Sorunlar İçin Çözüm Önerileri:

Yukarıda bahsedilen sorunların çözümü için gerekli metotlar geliştirilmesi ve kadastro işlemlerinin bir an önce bitirilmesi gerekli görülmektedir.

2. Dikili Ağaç Satış Yöntemi Uygulamasının Giderek Artırılmasından Kaynaklanan Sorunlar İçin Çözüm Önerileri:

Esas olarak; Orman Kanununun 34. Maddesinin ilgili bölümlerinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi Merkez Birliğimizce önerilmektedir:

1. Öncelikle, her birinde hane adedinin çoğunluğu tarafından kurulan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine; veya bunların ortak olduğu üst birliklere ve o yer nüfusuna kayıtlı olarak ikamet eden gerçek kişilere, kendi mülki sınırları içinde kalan baltalık ormanlarından ve koruya tahvil sahalardan amenajman planlarına göre kesilip çıkarılacak ağaçların yüzde yüzüne kadarı istedikleri takdirde kendilerine dikili olarak maliyet bedeli üzerinden satılır.

2. Koru ormanlarından, Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerinin veya bu kooperatiflerin ortağı oldukları üst birliklerin yapacağı her türlü dikili ağaç satışından elde edilecek gelirin (veya Dikili Ağaç Satış bedeli üzerinden Orman İşletmelerince tahsil edilerek) % 1'i; Bölge Birliğine, % 1'i Merkez Birliğine ve % 1'i de Köy Tüzel Kişiliğine satış gelirinin tahsiline müteakiben en kısa süre içinde ödenir.
3. Köy ve kasabalardaki bölge birliğine ortak olan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine veya bunların ortak olduğu üst birliklerine sınırları dahilindeki koru ormanlarından alacakları her türlü dikili ağaç satışlarında, tespit edilen satış fiyatından % 20 düşülerek tespit edilecek bedelle satılır.
4. Sınırları içinde devlet ormanı bulunan köyler ile nüfusu 5000'e kadar olan kasabaların her birinde hane adedinin çoğunluğu tarafından kurulan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin kesip, satış istif yerine taşıdıkları endüstriyel ve yakacak oduna ait istihkak tutarlarının % 25'i ortaklarına ödenmek üzere doğrudan kooperatif hesabına, % 4'ü kooperatif tüzel kişiliği hesabına, % 1'i köy tüzel kişiliği hesabına, % 1'i ortak oldukları bölge birliklerine ve % 1'i merkez birliğine, istihkak fazlası olarak ayrıca ödenir.
5. Bu madde kapsamındaki kooperatiflerden veya üst kuruluşlardan yaptıkları işin mahiyeti ve hacmine göre orman mühendisi çalıştırmaları istenir.

34. Maddenin bu doğrultuda değişikliği ile, % 25 tomruk yerine istihkak fazlasının kooperatifler için gerçek kişilerden fazla olarak verilmesi eşitsizlik gibi görünse de; Kooperatiflerin işi bir bütün olarak taahhüt etmesi ve primi hak etmeleri için işin tamamını şartnameye uygun olarak bitirmeleri zorunluluğu, idarenin işlerini büyük ölçüde zamanında yaptırmasına özendirici ve zorlayıcı bir etken olacaktır. Oysa gerçek kişilerin taahhüt ettiği işler bir bütün olarak değerlendirilmemekte, bireyler sadece kendi işlerini bitirmekten sorumlu olmaktadır.

Madde değişikliği ile, kooperatiflerin, birliklerin ve en üst kuruluş olan Ormanlık Kooperatifleri Merkez Birliği'nin sağlıklı yapılanmasına, üyelerinin ormanların teknik olarak işletilmesi, korunması ve kooperatifçiliğin geliştirilmesi gibi konularda eğitilmeleri ve denetim görevlerini en iyi şekilde yapmaları olanağı verildiği gibi bu işleri yapacak yeterli teknik ve diğer elemanların görevlendirilmesi zorunluluğu da getirilmektedir.

Diğer yandan, köylümüzün eğitim düzeyinin yetersizliği, kooperatif yönetimlerindeki bazı kişilerin denetimsizlikten ve piyasadaki olumsuzluklardan da yararlanarak % 25 tomrukların pazarlanmasında yolsuzluk yapmak fırsatı bulmalar hem kooperatifçiliğe olan inancın sarsılmasına neden olmuş, hem de amaçlandığı gibi köylüye ek gelir sağlama olanağı bulunamamıştır.

Primin istihkak fazlası olarak ödenmesi, köylünün gelirinin tesadüflere bağlı olmadan kendilerine intikalini sağlayacak ve olumsuz piyasa koşullarından köylünün etkilenmesi önlenmiş olacaktır.

Ayrıca, orman köy bütçelerine sınırları içinde yapılacak üretimden bir payın ayrılması suretiyle köy bütçelerine bir ölçüde düzenli kaynak sağlanmış olacaktır.

Maddenin eski haliyle uygulandığı yaklaşık 30 yıllık süre içinde az da olsa bazı birlik ve güçlü birim kooperatiflerinin gerçek anlamda sanayi tesislerine sahip oldukları bilinmektedir. Ormanların işletilmesinde yeni bir yöntem olarak getirilmiş bulunan "dikili ağaç satışı" uygulamasının kooperatifleri dışlayan hükümleri değiştirildiği ve kooperatiflere öncelik verildiği takdirde gerçek anlamda tesis sahibi olan birim kooperatif ve birlikler ihtiyaç duydukları ham maddeyi sağlamış olacaklardır.

3. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün Korunan Alanlar Uygulamasından Kaynaklanan Sorunlar İçin Çözüm Önerileri:

Korunan alanlar içinde /civarında yaşayan yerel halkın, bu sahalardaki gelir getirici faaliyetlere katılımlarının güçlendirilmesine yönelik uygun yaklaşımların belirlenmesi, uygulamalarının yaygınlaştırılması, Korunan alanlarda getirilen kısıtlamalar nedeniyle ciddi gelir kaybına uğrayan yerel topluluklara, orman teşkilatı ve diğer ilgili kuruluşlarca sağlanan kırsal kalkınma destek çalışmalarında gerekli önceliklerin sağlanması gerçekleştirilmelidir.

Milli Parklar Yönetmeliğinin 11 maddesinde tanımlanan uzun devreli gelişme planı tanımının açık olmadığından kapsamlı bir tanım getirilmelidir. Korunan alan ilanından plan yapımına kadar geçen sürede her türlü faaliyet durdurulmakta ve orman köylüsü mağdur olmaktadır. Bunun önlenmesi için korunan alan ilanından önceki etüt çalışmalarının daha kapsamlı yapılması ve orman köylülerinin mağdur edilmemesi için plan bitimine kadar geçecek süre için gerekli tedbir ve kararlar alınmalıdır.

Uzun devreli gelişme planı içinde ayrı bir bölüm açılarak (sosyal plan, sosyo-ekonomik yapı vb.) gelir kaybına uğrayan orman köylüsü ve kooperatiflerinin alternatif gelir kaynakları incelenmeli ve bu konuda plan kararları üretilmelidir.

Gerektiğinde bu gelir kayıplarının nasıl telafi edileceği gibi hususlarında incelenerek kayıpların en aza indirilmesi için bütçe içerisinde ayrı bir bölüm oluşturulması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Yönetim planlarının ve Sosyal projelerin hazırlanmasında orman köylüsünün ve üst örgütlenmesini tamamlamış kooperatiflerinin katılımı sağlanmalıdır.

Mesire Yerleri Yönetmeliğinin 13ncü madde b bendinde sayılan tesis ve hizmetlerin işletmeciliğinin 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve Devlet Orman İşletmesi ve Döner Sermayesi kapsamında işletilir veya işletirilir hükmü yer almaktadır.

Ancak aynı maddenin "ç" bendinde adı geçen bu tesislerin Köy Tüzel Kişiliklerine, Belediyelere ve İl Özel İdarelerine pazarlık usulü ile mesire yeri olarak tesisli veya tesissiz olarak kiraya verilecek alanlar ile ilgili kira bedelleri işletmelerdeki ilgili komisyonlarca belirlenir şeklinde düzenlenmiştir. Burada 6831 sayılı Orman Kanununda hak sahibi konumundaki Ormancılık Kooperatiflerine yer verilmediği görülmektedir.

Bu nedenlerle 13'ncü maddenin "ç" bendine Köy Tüzel Kişiliklerine ibaresinden önce Ormancılık Kooperatifleri ifadesinin eklenmesi gerekmektedir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 12nci maddesi gereği Milli Parklar Yönetmeliğinin 20nci maddesinde sayılan tesislerin bakanlıkça yapılır veya yaptırılır, yönetilir veya işletilir hükmündedir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında korunan alanların ilan edilmesiyle beraber bu alanlarda bulunan 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında hak sahibi konumundaki orman köylülerinin ve kooperatiflerinin gelir kaybına uğradıkları bilinmektedir.

Bu nedenlerle, hak ve gelir kaybına uğrayan Ormancılık kooperatifleri ve orman köy tüzel kişiliklerine öncelikle, yönetmeliğinin 20'nci maddesinde sayılan tesislerin işletmeciliğinin Milli Parklar Yönetimi tarafından belirlenen kira bedelleri doğrultusunda tesisli veya tesissiz olarak verilmesi, kayıpların telafisi yönünde etkili olacaktır. Bu nedenle yönetmeliğe bu hükmün konulması gerekmektedir.

Avlalarda, avlaların büyüklüğüne ve özelliğine göre koruma hizmeti işlemi yapmak için avlanma planı doğrultusunda belirlenen sayıda personel istihdam edilir. Bu personel öncelikle yöre halkından sağlanacak olup, bu hususla ilgili esaslar Bakanlıkça ayrıca belirlenir.

Bu alanlarda koruma, üretim, bakım ve avcılığın düzenlenmesinde köy tüzel kişilikleri ve belde belediyeleriyle işbirliği yapılabilir. Bu işbirliğinin nasıl yapılacağı ile işbirliği yapılan avlaklardan sağlanan gelirlerden köy tüzel kişiliğine ve belde belediyelerine verilecek miktarın alt ve üst sınırları sahanın özelliğine göre Bakanlıkça belirlenir. Hükmündedir.

Maddenin 2nci paragrafında köy tüzel kişiliklerinden önce kooperatiflerin de yer alması gerekmektedir.

Ormanlık alanlarda yapılacak olan bu faaliyetlerde sadece köy tüzel kişiliklerinin değil orman köylüsünün kurmuş olduğu örgütler olan ormanlık kooperatiflerinde yer alması önem arz etmektedir.

Korunan alanlarda önceden öngörülemeyen (olağanüstü) felaketler nedeniyle (Böcek, Rüzgar, heyelan vb.) ekonomik değeri olan orman ürünlerinin daha sağlıklı ve vasıf kaybı olmadan değerlendirilmesi için ormanlık araştırma müdürlükleri orman fakülteleri, orman genel müdürlüğünün orman zararlıları ile mücadele birimi ve orman bölge müdürlükleri ile koordinasyon halinde rapor yapılmalı bu rapor doğrultusunda üretim gerçekleştirilmelidir.

4. Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğünün Yeterli Kredi Sağlayamamasından Kaynaklanan Sorunlar İçin Çözüm Önerileri:

ORKÖY'ün Esas ve Usullerinde uygulamada sorun yaratan eksiklikler ve yapılması gereken değişiklik teklifleri ve önerileri içeren bir çalışma yapılmıştır.

Ayrıca, köylülerin ve kooperatif yöneticilerinin eğitimi, kooperatiflerin denetimi, proje hazırlama konularında ORKÖY-OR-KOOP arasında işbirliği yapılması amacıyla, "Orman Köylüleri, İşçileri, Kooperatif Yöneticileri Eğitimi ve Denetimi Projesi İşbirliği Protokolü"nü Çevre ve Orman Bakanlığı ile OR-KOOP arasında düzenlenerek imzalanması önerilmektedir. Bu değişikliklerin yapılması halinde daha verimli sonuçların alınması beklenmektedir.

ORKÖY Genel Müdürlüğünce orman köylülerine mali destek sağlanması için yeterli mali kaynağa ulaşılması amacıyla, ORKÖY bütçesine yeterince ödenek konulması için Hükümet, Siyasi Parti Grupları, Komisyonlar ve Milletvekilleri nezdinde gerekli lobi faaliyeti yapılması için ORKÖY-OR-KOOP arasında işbirliği yapılması görüşü benimsenmiştir.

ORKÖY Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra teşkilatının teknik ve idari personel ihtiyacının karşılanması ve kapasitelerinin geliştirilmesi tespitinde görüş birliğine varılmıştır.

SONUÇ

Merkez Birliğimizin 12. Olağan Genel Kurul Toplantısına katılan Bakanımız Sayın Prof. Dr. Veysel EROĞLU'nun, yaptıkları konuşmada, Ülkemizde kooperatifçilik konusundaki gelişmeleri, Bakanlık ile Orman köylüleri arasındaki "akrabalık düzeyindeki işbirliği ve yakınlığa" vurgu yaparak, orman köylülerinin haklarının verilmesine büyük önem ve öncelik verdiklerini, sorunların çözümü için;

Mevcut yasalar ve yasaların uygulanması ile ilgili mevzuatta (Yönetmelikler, Tebliğler, Tamimler) karşılaşılan sorunları ve çözüm yollarını belirlemek amacıyla, Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı OGM, AGM, ORKÖY ve DKMP Genel Müdürlüklerinin çalışmalarında, orman köylüleri ile ilişkilerin daha iyileştirilmesi temel amacına yönelik sorunların belirlenmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi için:

1.Çalışma Grubu: Orman Genel Müdürlüğü Genel konuları kapsamında çalışmak üzere,

2.Çalışma Grubu: Orman Genel Müdürlüğü İşletme ve Pazarlama Daire Başkanlığı konuları kapsamında çalışmak üzere,

3.Çalışma Grubu: Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü konuları kapsamında çalışmak üzere,

4.Çalışma Grubu: Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü konuları kapsamında çalışmak üzere,

5.Çalışma Grubu: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü konuları kapsamında çalışmak üzere,

Oluşturulması kararlaştırılmış, bu doğrultuda çalışmalara başlanılmıştır. Çalışmalar sonucunda sonuç olarak, Çalışma Gruplarında benimsenen görüşleri birleştiren ve uyumlandırılan "Geliştirilmiş Ormancılık Mevzuatı ve İşbirliği Önerisi Belgesi" hazırlanması ve Sayın Bakan'a sunulması ve Onaylarının alınması sonrasında hızla bu doğrultuda çalışmalara geçilmesinin sağlanması öngörülmektedir.

Son söz olarak, Bakanlık ve Genel Müdürlüklerin taşra teşkilatlarında, yapılan uygulamalarda işbirliği ve katılımçılık yeterli düzeyde değildir. Bakanlık taşra çalışmalarında işbirliği, şeffaflık ve katılımçılığın geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Her yıl bütçe toplantıları sonrasında, taşra birim yetkililerince, yöredeki orman köylü temsilcileri, Kooperatif Bölge Birliği ve temsilen seçilecek birim kooperatif Başkanları, ilgili sivil toplum örgüt temsilcilerinin katılımıyla, yıl içinde gerçekleştirilmesi öngörülen uygulamalar konusunda bilgi sunuşu ve görüşlerin alınması formatı doğrultusunda düzenlenecek çalıştaylar, işbirliğinin geliştirilmesi, şeffaflık ve katılımçılığın sağlanmasına hizmet edecektir.

KAYNAKLAR

Kadastro çalışmalarında orman yerlerinin tespitinde çıkan sorunlar ve çözüm önerileri- C.Bıyık TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası,11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı,2 – 6 Nisan 2007, Ankara.

9.Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ormancılık Özel İhtisas Kom. Raporu, Sayfa:7, 15, 17

T.M.M.O.B., 1. Ulusal Tarım, Ormancılık, Gıda ve Çevre Kurultayı, Ormancılık Çalışma Grubu Raporu-Mart-2005-Ankara.

Çevre ve Orman Bakanlığı Kaynakları.

OGM ve ORKÖY Web sayfası.

Çevre ve Orman Bakanlığı-OR-KOOP 2. İstişare Süreci Çalışma Grupları Tutanak ve Belgeleri-2010.